

Міщенко Т.М.

Сумський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
МВС України

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ З КОРУМПОВАНИМИ ЗВ'ЯЗКАМИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто актуальні проблеми необхідності посилення боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками, як стратегічного напрямку реформування системи правоохоронних органів, судоустрою та судочинства і у рамках забезпечення національної безпеки держави. Визначено групи причин існування корумпованих зв'язків в українському суспільстві та загрози, що спричинює організована злочинність з корумпованими зв'язками державі і суспільству.

Ключові слова: організована злочинність, корумповані зв'язки, заходи боротьби з організованою злочинністю, стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів.

Постановка проблеми. У контексті реформування основоположних інститутів держави, у тому числі й реформування правоохоронної діяльності державних органів, актуальності набирає тема боротьби з організованою злочинністю, з корумпованими зв'язками, яке місце на сьогодні вона займає у діяльності оновлених правових інститутів. Аналіз сучасного стану боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками свідчить про постійне зростання даного анти-суспільного явища в Україні. Це підтверджується щорічними звітами Генеральної прокуратури України «Про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями». Відповідно до Звіту Генеральної прокуратури України, за січень-червень 2018 року було виявлено 194 організованих групи і злочинних організації, з них з корумпованими зв'язками 12. Майже 50 відсотків організованих груп і злочинних організацій з корумпованими зв'язками мають такий зв'язок саме з органами державної влади та управління [3]. Такий стан речей обумовлює необхідність розгляду питання боротьби з організованою злочинністю, з корумпованими зв'язками як стратегічного напрямку реформування судової та правоохоронної системи нашої держави. Організована злочинність здійснює своє проникнення до органів державної влади і управління через механізм корупції, головною метою таких дій є досягнення своїх злочинних цілей. Державна антикорупційна

політика України на сьогодні максимально зосереджена на подоланні корупції у державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зосередження уваги науковців на тематиці протидії корупції продовжує свою сталу тенденцію, цій проблемі приділяється увага у різноманітних її проявах. Проте і досі проблема організованої злочинності з корумпованими зв'язками знаходиться на дуже низькому науково-теоретичному рівні її дослідження. Зокрема, Б.В. Єрошенко досліджував вплив корумпованих зв'язків організованих груп і злочинних організацій на регуляторну політику у сфері страхування. Окремі аспекти боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками на національному та міжнародному рівні досліджувалися такими вченими та практиками як: Н.Є. Міняйло, О.Ю. Шостко, О.З. Жовнір, О.І. Медведько, Г. Шнайдер, В.В. Ремський, В.В. Неволя та ін.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є аналіз положень оновленого процесуального та іншого законодавств, що пов'язане з реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів, що містить стратегічні положення щодо боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах збройного конфлікту на території нашої держави, окупації частини території держави, збільшується вразливість України перед орга-

нізованою злочинністю. Стратегічне визнання пріоритету національної безпеки України зумовлює актуальність розгляду питання боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками, як основної загрози конституційному ладу, національній безпеці та економіці нашої держави, правопорядку, утвердженню верховенства права і законності у суспільстві. Ефективність функціонування органів державної влади, уповноважених на боротьбу з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками, чітке визначення їх компетенції, розподіл повноважень та врегулювання питання механізму їх взаємодії дозволить більш ефективно та якісно реагувати на внутрішні та зовнішні загрози державі, а також підвищити результативність заходів боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками, покращити криміногенну ситуацію у державі та підвищити рівень довіри громадян до державних інститутів. Питання визначення проблемних аспектів у діяльності органів по боротьбі з організованою злочинністю та корупцією, внаслідок їх реформування, вдосконалення заходів боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками, пошук нових форм та методів боротьби з нею, з урахуванням міжнародно-правового досвіду зумовлює необхідність проведення комплексного дослідження у даному напрямку. На сьогодні значна увага прикута до реформування судової системи та суміжних правових інститутів, як основоположних інститутів гарантування забезпечення та дотримання прав людини і громадянина. У проголошеному Указі Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» від 20.05.2015 № 276/2015 [5], своє відображення знайшла і проблематика боротьби з організованою злочинністю та корупцією. Зокрема, у системі заходів та завдань передбачено підвищення рівня ефективності роботи судових та правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю та випадками корупції, для реалізації якого необхідно: розробка внутрішніх механізмів підвищення відповідальності і протидії корупції у судовій системі та органах прокуратури; проведення досліджень, аналіз управління ризиками для виявлення злочинів і розробка заходів їхнього попередження; вдосконалення матеріальної та процесуальної законодавчої бази для наближення українського законодавства до Acquis ЄС у секторі кримінальної юстиції, особливо законодавства у сфері боротьби з організованою злочинністю,

зокрема розробка дієвих механізмів і процедури повернення доходів, отриманих злочинним шляхом; розширення співпраці між органами розслідування злочинів на державному та міжнародному рівнях, у тому числі розширення співпраці з Європейським бюро судової співпраці, іншими установами та країнами – членами ЄС.

Загалом можна зазначити, що суспільна небезпечність організованої злочинності з корумпованими зв'язками, полягає у тому, що це негативне явище:

- здійснює негативний вплив на функціонування державного апарату шляхом встановлення корумпованих зв'язків, тим самим підриваючи авторитет держави, державної влади, довіру громадян до органів державної влади, як політичного інституту, становить загрозу національній безпеці держави, конституційному ладу, установленому у нашій державі;

- прямо порушує гарантовані конституцією права та свободи людини і громадянина, що зазнають особистих моральних та матеріальних страждань, нищівних збитків від організованої злочинної діяльності, втрачаючи при цьому віру у демократичні й гуманістичні цінності;

- порушує загальнодержавні принципи верховенства права;

- призводить до гальмування й викривлення політичних, правових і соціально-економічних реформ, перешкоджає становленню правової держави, громадянського суспільства, становить перешкоду на шляху України до європейської та міжнародної інтеграції;

- гальмує розвиток ринкових відносин, насамперед у сфері середнього й малого бізнесу, і обмежує надходження інвестицій в економіку країни, створює загрозу економічній безпеці держави;

- заважає формуванню партнерських відносин між владою й суспільством, порушує встановлений нормативно-правовою базою порядок здійснення повноважень посадовими особами органів державної влади та місцевого самоврядування, представниками підприємницьких структур саме через існування корумпованих зв'язків;

- надає незаконні привілеї олігархічним групам, підпорядковує державну владу та суспільство їх інтересам;

- сприяє криміналізації та тінізації економічних відносин, легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом, що живить організовану злочинність, насамперед економічну, стає неодмінною умовою її існування;

– порушує принципи соціальної справедливості, невідворотності покарання та знищує духовні, моральні і суспільні цінності.

Б.В. Єрошенко зазначає, що виявлення ознак корумпованих зв'язків організованих груп і злочинних організацій в одній ситуації дозволяє визначити спосіб вчинення злочину економічного характеру, у другій – спосіб приховування слідів злочинної діяльності, у третій – спосіб легалізації доходів, одержаних протиправним шляхом, у четвертій – коло учасників організованої злочинної діяльності тощо [2]. Відповідно до статті 6 ЗУ «Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю», серед основних напрямів законодавцем виділено – «запобігання встановленню корумпованих зв'язків з державними службовцями та посадовими особами, втягненню їх у злочинну діяльність» [4].

Проблеми боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками є актуальною для будь-якої держави, навіть економічно розвиненої. Але все ж більш нищівному впливу піддаються держави з кризовими економічними ситуаціями, соціально-політичною напругою та нестабільністю, у результаті чого відбувається дестабілізація політичного життя, порушення правопорядку у суспільстві, знецінення моральних засад існування суспільства, зростає рівень злочинності. Під впливом європейських прагнень України стати повноцінним членом міжнародної спільноти, у державі проводиться ряд реформ, які не завжди сприймаються суспільством, що ще більше загострює ризик зростання організованої злочинності з корумпованими зв'язками. Все через те, що організована злочинність чим більше розвивається, тим більше у неї виникає потреба у корумпованих зв'язках, зокрема для уникнення відповідальності, кримінально-правового переслідування. Т.В. Турчин вважає, що однією з кримінологічних ознак організованої злочинності є корумповані зв'язки. Автор зазначає, що високий рівень зв'язків із корумпованою частиною працівників органів державної влади та правоохоронних органів, дозволяє визнати корупцію одним із важливих чинників організованої злочинності, яка за певних обставин стає її зовнішньою складовою (створює групу зовнішньої підтримки). При цьому корумповані чиновники гарантують не лише безпеку організованим злочинним групам, а й сприяють здійсненню ними комерційних операцій, інформують про діяльність правоохоронних органів. Вони сприяють організованій злочинності у відмиванні грошей, що призводить до підриву економіки держави [6, с. 212]. Під корумпованими зв'язками Л. Аркуша пропонує розуміти взаємовигідні відносини між

окремими особами або організованими злочинними формуваннями і особами, що володіють владними, управлінськими і розпорядницькими повноваженнями у державній, підприємницькій і суспільній сферах, які спрямовані на використання службового статусу чи суспільного впливу останніх шляхом здійснення протиправних дій, і засновані для одержання різного роду благ, послуг, пільг і інших переваг. Крім того, автор звертає увагу на те, що поки є корупція, збережеться і організована злочинність, також як і наявність організованої злочинності обумовлює наявність і формування корумпованих зв'язків, через те, що наявна взаємозалежність виникнення та існування даних явищ [1, с. 46]. Досліджуючи проблему проникнення організованої злочинності до органів державної влади та управління через механізм корумпованих зв'язків, можна назвати причини, з метою яких здійснюється таке проникнення:

– адміністративно-управлінські (ця група причин обумовлена наявністю саме службових повноважень у сфері управління економікою та ресурсами, а також потребою у доступі до цінної економічної інформації, що є обмеженою у доступі);

– політичні (пов'язані з можливістю використовувати надані повноваження для задоволення приватних інтересів або лобіювання інтересів третіх осіб, а також прорахунками у політиці реформ, порушення їх послідовності, незавершеність реформ, нестабільність політичних інститутів, часте їх створення, заміна, ліквідація; як наслідок, постійний дисбаланс повноважень та функцій гілок влади);

– правові (проявляються через неефективність національної системи адміністративно-правових, кримінальних заходів боротьби з організованою злочинністю та корупцією, а також через недосконалість чинного законодавства, відсутність механізмів та прогалини у практичній його реалізації);

– економічні (пов'язані зі складною криміногенною та тіньовою економічною ситуацією у державі, низьким рівнем заробітної плати, складним переходом до ринкової економіки, податкові реформи, що «болоче» сприймаються населенням, часті кризові економічні явища);

– організаційно управлінські (пов'язані з можливістю державних службовців чи посадових осіб приймати рішення на свій розсуд, низька ефективність механізму притягнення таких осіб до відповідальності, можливість використання особистих зв'язків при заміщенні на посаді чи

просуванні по службі, низький рівень гарантування незалежності та самостійності на посаді, з неправильним використанням принципу субординації в управлінських відносинах; часта зміна та реформування структури органів державної влади, особливо виконавчої, що ускладнює їх діяльність, оскільки ліквідація одного органу і створення іншого потребують часових та фінансових затрат, що також призводить до частого дублювання повноважень або втрати важливого повноваження тим чи іншим органом, і як результат недосконалість законодавства чи неналежне його виконання);

– соціально-психологічні (нестійка громадянська позиція, низький рівень правосвідомості громадян, деморалізація суспільства, деформація менталітету під впливом усвідомлення можливості без зайвих зусиль та втрати часу вирішити будь-яке питання для задоволення особистих інтересів тощо).

Одним із заходів боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками є вдосконалення правового регулювання. Зокрема, стаття 4 ЗУ «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» передбачає, що законодавство України про боротьбу з організованою злочинністю базується на Конституції України і включає сам Закон, а також Кримінальний і Кримінальний процесуальний Кодекси України, Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про прокуратуру» та інші закони, міжнародно-правові угоди, ратифіковані нашою державою. Недоліком зазначеної статті вважаємо не віднесення до її змісту антикорупційного законодавства, оскільки організована злочинність з корумпованими зв'язками є найбільш небезпечним видом організованої злочинності, тому заходи боротьби з нею повинні поєднувати у собі як заходи боротьби з організованою злочинністю, так і заходи боротьби з корупцією, передбачені антикорупційним законодавством нашої держави.

Для реального забезпечення ефективності боротьби з організованою злочинністю необхідно належне державне фінансування та матеріально-технічне забезпечення органів, уповноважених на боротьбу з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками, оскільки організована злочинна діяльність дуже потужна у своїх засобах досягнення цілей. Забезпечення максимального правового регулювання боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками. Крім

того, у рамках проведених реформ правоохоронних органів, судової системи, суміжних правових інститутів (прокуратура, адвокатура, система виконання судових рішень), необхідно звернути увагу на те, щоб вибудувати чітку систему державних органів по боротьбі з організованою злочинністю та впорядкуванням питання правової взаємодії цих органів з антикорупційними органами держави таким чином, щоб уникнути дублювання повноважень та забезпечити викриття і знищення корумпованих зв'язків, якими супроводжується організована злочинність.

Висновки. Отже, на підставі проведеного дослідження можна визнати, що подолання організованої злочинності з корумпованими зв'язками є пріоритетним стратегічним напрямком розвитку України у рамках забезпечення, насамперед національної безпеки та утвердження України як самостійної, незалежної суверенної держави, повноцінного члена міжнародної та європейської спільноти. Наявність організованої злочинності з корумпованими зв'язками обумовлено самим існуванням організованої злочинності, особливо це стосується злочинів тяжких та особливо тяжких. Чим більш широкий масштаб організованої злочинної діяльності, тим більше у неї потреби у корумпованих зв'язках, які б забезпечили їй безпеку та легалізацію коштів, одержаних злочинним шляхом. Тому боротьба з таким явищем як організована злочинність з корумпованими зв'язками повинна мати найбільш комплексний характер, що пов'язаний із заходами протидії корупції, боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом. Така діяльність потребує консолідації державних органів, що спеціально створені для боротьби з організованою злочинністю та беруть участь у боротьбі з нею, у тому числі й органи протидії корупції. При цьому необхідно зосередити увагу на тому, що державне управління у сфері організації боротьби з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками, потребує не лише розв'язання питання діяльності правоохоронних органів у зазначеній сфері, а й в удосконаленні, пошуку шляхів розвитку горизонтальних зв'язків між суб'єктами, уповноваженими на боротьбу з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками. Адміністративно-правове регулювання у зазначеній сфері потребує не лише приведення до внутрішньої узгодженості законодавства, яке забезпечує боротьбу з організованою злочинністю з корумпованими зв'язками, а й його відповідності міжнародним нормативно-правовим актам та зобов'язанням нашої держави.

Список літератури:

1. Аркуша Л.І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків: дис. ... к.ю.н.: спец. 12.00.09. Одеса. 2001. 218 с.
2. Єрошенко Б.В. Вплив корумпованих зв'язків організованих груп і злочинних організацій на регуляторну політику у сфері страхування. URL: https://www.google.com/url?irbisnbuv.gov.ua%26Image_file_name%3DPDF%2Fboz_2008_19_2.pdf&usg=AOvVaw1RHiuBhuRHYjquHzn4yaRX.
3. Звіт Генеральної прокуратури України Про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень-червень 2018 року. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113656&libid=100820&c=edit&_c=fo.
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1993. № 35, ст. 358.
5. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015.
6. Турчин Т.В. Організована злочинність: кримінологічна характеристика, детермінація й запобігання. Порівняльно-аналітичне право. № 4. 2016. С. 211–215.

АКТУАЛИЗАЦИЯ ПРОБЛЕМ БОРЬБЫ С ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ С КОРРУМПИРОВАННЫМИ СВЯЗЯМИ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены актуальные проблемы усиления необходимости борьбы с организованной преступностью с коррумпированными связями, как стратегического направления реформирования системы правоохранительных органов, судоустройства и судопроизводства, а также в рамках обеспечения национальной безопасности государства. Определены группы причин существования коррумпированных связей в украинском обществе и угрозы, которые причиняет организованная преступность с коррумпированными связями государству и обществу.

Ключевые слова: *организованная преступность, коррумпированные связи, меры борьбы с организованной преступностью, стратегия реформирования судоустройства, судопроизводства и смежных правовых институтов.*

ACTUALIZATION OF THE PROBLEM OF STRUGGLE ORGANIZED CRIME WITH CORRUPTED COMMUNICATIONS IN UKRAINE

The article deals with the actual problems of strengthening the need to fight organized crime with corrupt connections as a strategic direction for reforming the system of law enforcement agencies, the judiciary and justice and within the framework of ensuring the national security of the state. The groups of reasons for the existence of corrupt connections in the Ukrainian society and the threats posed by organized crime with corrupt ties to the state and society have been identified.

Key words: *organized crime, corrupt connections, measures to combat organized crime, strategy for reforming the judiciary, justice and related legal institutes.*